

WIKTOR PRANDOTA
Instytut Ekonomiki Rolnej
Warszawa

OPLACALNOŚĆ EKSPORTU ZIEMNIAKÓW I POCHODNYCH PRODUKTÓW ZIEMNIACZANYCH

Produkcja globalna ziemniaków w roku 1961 osiągnęła rekordową ilość 45,2 mln ton. Produkcja ta znacznie przekroczyła zaplanowaną produkcję globalną nie tylko na ten rok, ale także na rok 1965. W roku 1965 ilość wyprodukowanych ziemniaków ma wynieść 44 mln ton. Niepomyślne warunki przyrodnicze roku 1962 obniżyły znów znacznie produkcję ziemniaków w kraju do 34 mln ton. Zmniejszanie się lub zwiększanie produkcji globalnej ziemniaków uzależnione jest jedynie i wyłącznie od plonów, ponieważ powierzchnia jest od wielu lat wielkością prawie stałą. Niezależnie od wahań plonów i co za tym idzie większej lub mniejszej produkcji globalnej ziemniaków, skup ziemniaków utrzymuje się od wielu lat na tym samym poziomie. W roku kalendarzowym 1961 w skupie scentralizowanym skupiono (ze zbiorów 1960 r.) 4,27 mln ton, a w roku 1962 skupiono także prawie tę samą ilość, tj. 4,2 mln ton.

Tabela 1

Obrót ziemniakami w trybie scentralizowanym (w tys. ton)

Rodzaj dostaw	Rok 1958	Plan na rok 1965
Konsumpcja	1 005	1 100
Pasza dla tuczu przemysłowego	155	170
Produkcja krochmalu:		
a) ZPZ	840	1 220
b) PGR	60	195
c) inni	30	35
Produkcja spirytusu	830	740
Sadzeniaki	190	160
Eksport	106	180
Razem	3 216	4 000

Źródło: Dane Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu.

Największą pozycję wśród skupowanych ziemniaków w 1958 r. stanowiły ziemniaki jadalne. Milion ton rocznie zakupuje się ziemniaków na cele jadalne i prawie taką samą ilość będzie się skupować i w latach na-

stępnym. Z pozostałych pozycji najbardziej w niniejszym opracowaniu interesuje nas skup ziemniaków na krochmal i produkty pochodne (syrop, dekstryna) oraz zakup ziemniaków eksportowych. Łącznie ziemniaki skupowane przez przemysł krochmalniczy i spirytusowy w roku 1958 wyniosły 1 760 tys. ton, a w roku 1965 wyniosą 2 190 tys. ton. Będą to więc ziemniaki przeznaczone głównie na produkcję krochmalu, ponieważ ilość ziemniaków przeznaczanych na spirytus nie wykazuje tendencji wzrostowej. Nie wchodząc w tym miejscu w bliższą ekonomiczną charakterystykę związaną ze skupem, przerzutami i przerobem ziemniaków na krochmal i spirytus wewnątrz kraju zajmiemy się przede wszystkim tendencjami rozwojowymi w zakresie eksportu krochmalu pod różnymi postaciami (krochmal, dekstryna, glukoza, płatki, wycierka) oraz spirytusu.

Najważniejszymi dostawcami mąki ziemniaczanej na rynki światowe są Holandia i Polska.

Tabela 2

Eksport mąki ziemniaczanej z Polski i Holandii
w tys. ton w latach 1952—1962

Lata	Holandia	Polska	Razem
1952	61,2	22,6	83,6
1953	97,0	12,7	109,7
1954	64,9	46,6	111,5
1955	68,6	56,2	124,8
1956	95,5	34,4	129,9
1957	64,9	34,3	99,2
1958	58,2	34,7	91,9
1959	66,9	50,6	117,5
1960	71,8	43,2	115,0
1961	56,8	39,7	96,5
1962	.	44,5	.

Obok Holandii i Polski poważnym producentem krochmalu są Stany Zjednoczone. Produkują one około 1 mln ton rocznie. Krochmal amerykański jest jednak w 95% krochmalem kukurydzianym i stanowi poważne zagrożenie dla krochmalu otrzymywanego z ziemniaków, ponieważ jest oferowany po niższej o 12% cenie. Na kontynencie europejskim nie obserwujemy tendencji wzrostowych w zakresie obrotu krochmalem. Cały obrót od szeregu lat waha się w granicach około 150 tys. ton rocznie. Obok Holandii i Polski pewne ilości krochmalu eksportują Dania i Francja, przy czym ta ostatnia eksportuje także krochmal kukurydziany. Tabela 3 przedstawia dane dotyczące importu skrobi do głównych krajów importujących.

Mimo poważnych rocznych wahań w ilości importowanej skrobi, nie widać wyraźnej tendencji wzrostowej. Rynek londyński płacił za skrobię w 1952 r. 154,94 dolara za 1 tonę, niemiecki (NRF) 146,4 dolara, a w kilka lat później, tj. w roku 1958 płacono za skrobię w Anglii 105, a w NRF 100 dolarów. Zniżkę ceny powoduje przede wszystkim wspomniana już skrobia amerykańska, oferowana taniej niż skrobia ziemniaczana.

Tabela 3

**Import mąki ziemniaczanej do niektórych krajów Europy zachodniej
w latach 1952—1961**

Lata	Wielka Brytania	NRF	Belgia	Szwajcaria	Francja	Włochy	Razem	Srednia z 3 lat
1952	61,2	39,5	8,1	7,3	7,5	12,5	133,9	.
1953	61,6	23,3	7,7	6,9	7,5	13,9	120,9	.
1954	44,8	21,1	9,2	9,9	8,0	15,1	108,2	121,0
1955	43,4	36,3	9,2	8,7	3,3	15,0	115,9	115,0
1956	43,6	40,0	10,8	11,6	3,2	15,3	124,5	116,2
1957	45,7	24,6	8,6	9,4	0,4	17,5	106,1	115,5
1958	36,2	24,2	8,1	7,7	9,4	15,9	101,5	110,5
1959	38,4	37,9	9,1	9,7	19,2	14,3	128,5	112,0
1960	36,7	38,0	9,3	1,2	11,9	23,5	120,6	116,5
1961	37,4	.	8,4	.	0,4	20,8	.	.

Eksport skrobi z Polski stanowi około 40% naszej globalnej produkcji. Na wyprodukowanie 1 tony skrobi zużywa się u nas około 6,7 ton ziemniaków. Głównymi odbiorcami naszej skrobi są kraje kapitalistyczne. Skrobia wywożona do krajów socjalistycznych stanowi wyjątkowo, jak dotąd, niestabilizowaną pozycję. Nadmienić przy tym wypada, że w krajach Wspólnego Rynku, do których wywozimy skrobię, głównym naszym konkurentem jest Holandia, co bynajmniej nie ułatwia naszej sytuacji w lokowaniu skrobi na rynkach europejskich.

Tabela 4

**Eksport mąki ziemniaczanej wg głównych odbiorców
(w tys. ton)**

Wyszczególnienie	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Eksport razem	56,2	34,4	34,3	33,7	50,6	43,2	39,7	44,5
w tym								
kraje socjalistyczne	10,1	7,1	1,0	—	0,1	—	—	3,9
kraje kapitalistyczne	46,1	27,3	33,3	33,7	50,5	43,1	39,7	40,6
W. Brytania	16,1	5,3	13,6	10,4	20,6	14,3	9,1	17,2
NRF	6,8	6,5	8,0	8,1	9,1	8,2	15,7	11,4
Belgia	6,0	7,9	5,6	5,8	6,4	6,2	5,7	1,9
Szwajcaria	3,9	4,9	2,8	4,3	5,5	4,0	3,6	5,5
Francja	2,1	—	—	1,5	3,9	3,5	2,1	—
Szwecja	0,5	—	—	—	3,3	2,0	—	—
Włochy	1,3	1,3	2,2	1,2	0,6	2,0	2,1	1,3

W roku 1965 ilość skrobi eksportowanej do krajów kapitalistycznych ma wzrosnąć do 76 tys. ton. Zjednoczenie Przemysłu Ziemniaczanego proponuje nie przekraczanie 40 tys. ton, ponieważ już obecnie EWG stosuje odpowiednie taryfy cel i opłaty utrudniające w znacznym stopniu nasz

eksport. Ceny na rynku światowym na skrobię w ostatnich dwu latach spadły znacznie poniżej 100 dolarów za tonę. W roku 1958 cena za 1 tonę skrobi wynosiła 106,39 dolarów, w 1962 roku 96,78 dolarów, a w roku 1963 tylko 84,0 dolary. Podobnie przedstawia się również uzysk dolarowy. Jeszcze w roku 1960 przy eksporcie skrobi 1 dolar kupowaliśmy za 69,65 zł, w 1961 roku za 73,19 zł, a w 1962 roku 80,96 zł. Ciągłe wprawdzie kupujemy 1 dolara przy eksporcie skrobi poniżej 100 zł, ale ze względu na trudności związane z EWG, jak i konkurencję tańszej skrobi kukurydzianej, należy się liczyć z tym, że w najbliższych latach przy eksporcie skrobi kupować będziemy dewizy po coraz to wyższej cenie.

Drugim kolejnym produktem, który ZPZ dostarcza na rynek zagraniczny, jest syrop ziemniaczany. W roku 1955 wyprodukowaliśmy 31,3 tys. ton syropu, w 1962 roku 57,3 tys. ton. Prawie cała produkcja syropu jest odbierana przez zakłady cukiernicze i zużywana głównie do wyrobu cukierków. W roku 1955 wywieźliśmy za granicę 3,6 tys. ton syropu, a w roku 1962 już 13,6 tys. ton. Najpoważniejszym odbiorcą naszego syropu ziemniaczanego jest Anglia. Zainteresowanie syropem w przeciwieństwie do skrobi znacznie wzrasta, szczególnie na rynkach bliskiego wschodu i na rynku afrykańskim. Możemy w zasadzie utrzymać nasz eksport w granicach 12—13 tys. ton, a nawet w latach 1963—1965 przekroczyć 14 tys. ton. Najpoważniejszą jednak trudnością przy eksporcie syropu jest opakowanie. Syrop trzeba wywozić w beczkach. I to właśnie drogie opakowanie w poważnym stopniu ogranicza nasze możliwości eksportowe. Rozważane są wprawdzie projekty przewożenia syropu w cysternach albo przy transporcie morskim w tankowcach, ale na razie są to tylko niezrealizowane postulaty. Cena na syrop w przeciwieństwie do skrobi nie ma tendencji spadkowych, a nawet w ostatnich latach obserwuje się pewne niewielkie tendencje zwykłe. W roku 1960 za 1 tonę syropu uzyskiwaliśmy 80,1 dolarów, w 1962 roku 83,8, a w roku 1963 planujemy uzyskać 85 dolarów. Jeżeli zaś chodzi o uzysk dolarowy, to niekiedy kupujemy dolar powyżej 100 zł. W roku 1960 za 1 dolar przy eksporcie syropu płaciliśmy 108,16 zł, w 1961 r. 110,32 zł, a w 1962 r. 110,86 zł. Mimo więc dodatnich perspektyw uzysk dolarowy przy eksporcie syropu nie przedstawia się najlepiej.

Eksport dekstryny wynosi 10% obrotu i zbytu skrobi. Na 1 tonę dekstryny trzeba zużyć 1,16 ton skrobi. Produkcja dekstryny waha się u nas w granicach 7—5—8 tys. ton rocznie, z czego na eksport wychodzi około 17% produkcji krajowej. Cena za 1 tonę w roku 1956 wynosiła 139,3 dolarów, w 1958 roku spadła do 134,1 dolarów, i w dalszym ciągu nie widać radykalnego wzrostu ceny na dekstrynę, chociaż uzysk dolarowy kształtuje się stosunkowo korzystnie. W roku 1965 za 1 dolar przy eksporcie dekstryny płaciliśmy 67,08 zł, w 1961 r. 78,94 zł, ale już w roku 1962 dolar kupowaliśmy prawie po tej samej cenie co w roku 1961, tj. po 67,66 zł. Aczkolwiek w wypadku dekstryny cena dolara jest stosunkowo niska, mimo to nie obserwuje się poważniejszego zainteresowania na dekstrynę na rynkach zagranicznych.

Płatki ziemniaczane eksportujemy w minimalnych ilościach, a oferowane ceny nie pokrywają kosztów produkcji. Według kalkulacji Ministerstwa Rolnictwa na produkcję 1 tony płatków trzeba 4,5 tony ziemniaków. Koszt surowca wynosi około 3105 (689 zł za 1 tonę ziemniaków), zaś koszt

suszenia 1091 zł. Razem z 5% zyskiem cena 1 tony płatków ustalona została na około 4430 zł. Cała produkcja krajowa w ciągu ostatnich 3 lat (1960, 1961 i 1962) wynosiła 37,3 tys. ton, a eksport objął 8,8 tys. ton. Uzysk dolarowy przy eksporcie płatków kształtował się bardzo korzystnie i wynosił w 1960 roku 41,0 zł za 1 dolar, w 1961 r. 47,0 zł, a w 1962 r. 54,3 zł. Powstaje jednak w tym miejscu pytanie zasadnicze, czy przy naszym napiętym bilansie paszowym z punktu widzenia gospodarki paszowej w kraju celowe jest wywożenie płatków za granicę. Podobnie sprawa przedstawia się z suszoną wycierką ziemniaczaną. Na 21 zakładów podległych przemysłowi ziemniaczanemu zaledwie w 5 zakładach produkujemy wycierkę suszoną. Jest to w zasadzie jedyna postać wycierki, która może być przechowywana przez dłuższy czas prawie bez strat. Na 1 kg wycierki suchej zużywa się 0,6—0,7 kg koksu. Niestety cała nasza produkcja wycierki suszonej jest przeznaczona na eksport. Przed wojną (1934 r.) eksportowaliśmy 4700 ton wycierki suszonej. Obecnie eksportujemy około 4 tys. ton. Za jedną tonę wycierki suszonej w roku 1951 płacono nam 40,5 dolara. W roku 1958 cena za 1 tonę wycierki suszonej spadła do 28,3 dolarów. Mimo wyraźnej spadkowej ceny na wycierkę suszoną na rynkach zagranicznych w dalszym ciągu nastawiamy się na eksport tej paszy. Tymczasem wycierka suszona mogłaby być używana w kraju podobnie jak jest używana za granicą jako jeden z komponentów w mieszankach paszowych. Trzymanie się więc eksportu w tym wypadku z punktu widzenia naszego bilansu paszowego, podobnie jak eksport płatków ziemniaczanych należy uznać za wysoce niekorzystny objaw.

Stosunkowo najkorzystniej kalkuluje się z Polski eksport ziemniaków w stanie surowym (sadzeniaki, jadalne, przemysłowe) oraz przerobionych na żywiec i następnie wywożonych w postaci bekonów, konserw mięsnych i wędlin. Opłacalnością eksportu żywca w tym miejscu zajmować się nie będziemy, ponieważ rozszerzałyby to znacznie ramy niniejszego opracowania. Należy jedynie zaznaczyć, że eksport żywca w stanie przerobionym na różne postaci mięsa i tłuszczu przy naszym nadmiarze ludności rolniczej w niektórych rejonach kraju pozwala nam na zatrudnienie rąk roboczych zwłaszcza w okresach martwych w rolnictwie (późna jesień, zima i wczesna wiosna) oraz pozwala na używanie w kraju gorszych gatunków mięsa i tłuszczu oraz podrobów, jelit i krwi czy to w spożyciu krajowym, czy to w mieszankach paszowych. Wracając do ziemniaków w stanie surowym trzeba od razu stwierdzić, że zainteresowanie naszymi ziemniakami jest dość duże i jedyną trudność stanowi brak odpowiednich odmian eksportowych i niska niestety ciągle jeszcze jakość naszego towaru, zwłaszcza przy wzmożonych wymaganiach fitosanitarnych. W roku 1958 wyeksportowaliśmy 43,7 tys. ton ziemniaków, a w roku 1962 (ze zbiorów roku 1961) eksport ziemniaków wyniósł 416 tys. ton, z tego ziemniaków jadalnych 320 tys. ton, przemysłowych 61 tys. ton i sadzeniaków 35 tys. ton.

Rok 1962 nie był rokiem typowym, niemniej wykazał dość wyraźnie nasze możliwości eksportowe. Ceny na ziemniaki jadalne i przemysłowe ulegają dużym wahaniom i zależą głównie od urodzaju ziemniaków w danym kraju. Tak na przykład udało się nam ulokować poważną ilość ziemniaków w roku 1955 w Austrii (3,5 tys. ton) na skutek powodzi jaka nawiedziła ten kraj w roku 1954. Pewne partie ziemniaków wysyłamy do Francji, Węgier, Włoch, Szwajcarii, Maroka. Zainteresowanie ziemnia-

Tabela 5

Skup ziemniaków, produkcja, eksport, ceny i koszty pochodnych produktów ziemniaczanych

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1955	1960	1961	1962	1963 plan
Skup ziemniaków	Skup ziemn	2758,2	3471,8	4270	4195,4	4260
Produkcja artykułów ziemniaczanych						
Mączka ziemniaczana	"	88,0	104,1	104,0	114,7	106,1
Syrop ziemniaczany	"	31,3	49,3	51,7	57,3	47,8
Spirytus rolniczy	1000 l	72124	92234	94427	105828	75035
w tym: ziemniaczany	"	•	•	•	102287	75035
Płatki ziemniaczane	tys. ton	•	34,3	35,0	44,4	44,8
Eksport						
Ziemniaki razem	tys. ton	43,7	74,7	162,6	416,0	330,0
w tym: sadzeniaki	"	13,9	11,3	12,1	35,0	•
jadalne	"	14,9			320,0	290,0
przemysłowe	"	14,9	63,4	150,5	61,0	40,0
Mączka ziemniaczana	"	56,9	43,2	39,7	44,5	31,0
Syrop ziemniaczany	"	3,6	5,5	12,9	13,6	10,0
Płatki ziemniaczane	"	0,7	7,3	7,7	11,7	8,0
Ceny w \$						
Ziemniaki średnio	\$				32,2	
w tym: sadzeniaki	"					
jadalne	"					26,0
przemysłowe	"		24,3	27,1		21,5
Mączka ziemniaczana	"	105,8	102,1	97,9	90,8	84,0
Syrop ziemniaczany	"		80,1	80,0	83,8	85,0
Płatki ziemniaczane	"		41,0	47,2	54,3	55,0
Koszt 1 \$ w zł						
Ziemniaki średnio	zł					
w tym: sadzeniaki	"				55,0	
jadalne	"				60,0	
przemysłowe	"				83,0	
Mączka ziemniaczana	"		69,65	73,19	80,96	
Syrop ziemniaczany	"		108,16	110,32	110,86	
Płatki ziemniaczane	"		137,50	126,40	104,89	
Dekstryna	"		67,08	78,94	67,66	

kami wzrasta w krajach odległych takich, jak Brazylia, Liban czy Cejlon. Trudności w transporcie i w opakowaniu stanowią poważną przeszkodę, która w wielu przypadkach stawia pod znakiem zapytania opłacalność eksportu do tych odległych krajów. Ponadto cena na ziemniaki jadalne i przemysłowe jest wysoce niestabilizowana i waha się zależnie od koniunktury od 15 do 40 dolarów za tonę. W roku największego naszego eksportu ziemniaków (1962) średnia cena na wszystkie trzy rodzaje ziemniaków kształtowała się średnio na poziomie 32,2 dolarów za tonę. Uzysk dolarowy w tym samym roku przy sadzeniakach wynosił 55 zł/dolar, przy jadalnych 60 zł/dolar i przy przemysłowych 83 zł/dolar. Ze wszystkich więc towarów pochodnych z ziemniaków, włączając w to również spirytus (uzysk dolarowy wynosi średnio 155 zł/dolar), najkorzystniejszy jest dla nas eksport ziemniaków w stanie surowym, nieprzerobionym. Całkowite odejście od eksportu produktów otrzymywanych z ziemniaków nie jest możliwe (poza spirytusem), ponieważ — jak już wyżej wskazywaliśmy — rynek na ziemniaki surowe jest wybitnie niestabilizowany i konkurencja ze strony Holandii bardzo poważna.

W perspektywie zatem winniśmy bardziej nastawiać się na eksport ziemniaków w ramach naszego bloku socjalistycznego zwłaszcza, że rysują się coraz bardziej wyraźnie możliwości eksportu naszych ziemniaków do NRD, Czechosłowacji i Węgier. Jeżeli zaś chodzi o produkty pochodne takie, jak skrobia, syrop, dekstryna itp., to raczej w dalszej perspektywie koniunktura na nie będzie malała, ponieważ te same produkty otrzymywane z kukurydzy będą skutecznie wypierały nasze towary. Biorąc pod uwagę nasze warunki przyrodnicze i ekonomiczne (nadmiar ludzi do pracy) mamy wszelkie dane, aby rozwijać eksport ziemniaków w stanie surowym (sadzeniaki, jadalne). Natomiast eksport płatków ziemniaczanych i wycierki suszonej winien być wycofany z eksportu i przeznaczony do krajowych mieszalni pasz.

BIBLIOGRAFIA

- 1) Z. Chojewski — Produkcja rolnicza i przemysł rolniczy w Polsce współczesnej, Warszawa 1937.
- 2) H. Karpowicz — Czy opłaca się produkcja spirytusu z ziemniaków. Rynki Rolne nr 4/1960.
- 3) St. Jaskólski — Zagadnienie ziemniaka przemysłowego i pastewnego. Nowe Rolnictwo nr 19/1960.
- 4) K. Michalski — Problem ziemniaka przemysłowego. Rynki Rolne nr 5/1960.
- 5) Opracowania źródłowe Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu Warszawa 1963.
- 6) M. Porowski — Przemysł ziemniaczany. Księga Pamiątkowa na 75-lecie Gazety Rolniczej 1861 — Warszawa 1938.
- 7) Rocznik Statystyczny, Warszawa 1962.

ВИКТОР ПРАНДОТА
Институт Экономики Сельского Хозяйства
В а р ш а в а

**РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ ЭКСПОРТА КАРТОФЕЛЯ
И ПРОИЗВОДНЫХ КАРТОФЕЛЬНЫХ ПРОДУКТОВ**

Содержание

Автор рассуждает о возможности и выгодности экспорта картофеля и продуктов производимых из него.

Ввиду низкой рентабельности продуктов, производимых из картофеля, и относительно хорошей рентабельности экспорта картофеля в сыром виде, автор предлагает ограничить экспорт картофельных продуктов, но расширить экспорт картофеля в сыром виде, особенно потому, что существуют большие возможности экспорта картофеля в социалистические страны.

WIKTOR PRANDOTA
Institute of Agricultural Economics
W a r s a w

**THE EFFECTIVENESS OF EXPORT OF POTATOES
AND POTATO PRODUCTS**

Summary

The author discusses the possibilities and the effectiveness of the exportation of potatoes and their derivatives. Taking note of the low effectiveness of exports of potato products and the relatively high of these of raw potatoes the author suggests to limitate the exporting of the former and to develop exporting of the latter commodity, especially because of taking account of sizable export possibilities towards the neighbour countries of peoples'democracy.